

BUGÜNLERE NASIL GELDİK, ÇIKIŞ YOLU NEDİR?

Ülke gündemi, geleceğimizi doğrudan etkileyecek yaşamsal bir sorunla karmakarışık olmuşken, 1960'lı ve 70'li yılların toplumsal muhalefesinde en vurucu yerlerde yer almış olan üniversite gençliği ve çalışan yığınları temsil eden sendikalar, dernekler büyük ölçüde sessiz kalmaktadırlar. Sol kesimin adayları olarak ve Kürt örgütlerinin desteğiyle parlamentoya girmiş Ufuk Uras, türban için yapılan Anayasa oylamasında beyaz oy kullanacağını söylüyor. KESK, Eğitim-Sen, TTB, TMMOB, Barolar Birliği gibi örgütler, üye tabanından gelebilecek olası tepkelere engel olma düşüncesiyle yaptıkları göstermelik karşı çıkışlar dışında önemli bir eylemlilik içinde olmuyorlar.

Daha neler olup bitiyor bu ülkede... Televizyonların sevilen dizisi "Hatırla Sevgili"de, Fahri Aral, "Kanlı Pazar'ı yaratanlar İlim Yayma Cemiyeti'nin adamları değil mi?" diye sorunca işinden oluyor. ABD paralarıyla kurulmuş örgüt ve politikalar ülkede her şeye egemen olma yolunda büyük adımlar atıyorlar.

2 Temmuz 1993 günü arkasında bir CIA komplosu varlığının konuşulduğu ve 37 aydının, sanatçının alevler ve dumanlarla öldürüldüğü ünlü Sivas olaylarında canını kıl payı kurtarabilmiş Aziz Nesin'in oğlu Prof. Dr. Ali Nesin, özgürlük adına üniversitelerde türban giyilmesinden yana olduğunu açıklıyor!

Bugünlere nasıl geldik, çıkış yolu nedir?

12 Eylül faşizminin ülkemizde nasıl bir süreci başlattığını, Kemalizm'e karşı hiç de adaletli bir tutum takınmamış olsa da yakın geçmişle ilgili önemli ipuçları yakalamayı başarmış Fransız tarihçi Ettiene Copeaux'tan izleyelim. "*Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1983'te devletin kültür politikası üstündeki denetimini arttırmak ve sürekli kılma için bir 'milli kültür raporu' önermiş, 1982 Anayasası ile kurulan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ise, 1986'da, dönemin basınca Aydınlar Ocağı fikirlerinin*

onaylanması olarak değerlendirilen bir politikayı kabul etmiştir." (Ettiene Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk İslâm Sentezine, s. 86).

Aydınlar Ocağı, 14 Mayıs 1970'te kurulmuştur. Üyelerinin birçoğu 1954 yılından bu yana etkinliğini sürdüren İlim Yayma Cemiyeti'nin de üyesidirler. Üyeleri arasında daha sonra ülke yöneteminde önemli görevlerde bulunacak (Başbakan ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal, TRT Genel Müdürü Nevzat Yalçıntaş gibi...) olan önemli adlar, uzun süre Aydınlar Ocağı'nın yayın organı gibi çalışan Türkiye Gazetesi yazarı Ahmet Kabaklı da vardır. *"Aydınlar Ocağı, 12 Eylül 1980'deki askeri darbeden zarar görmemiş (...) dinin toplumdaki yerini resmileştiren yeni iktidar tarafından çalışmaları onaylanmıştır."* (Ettiene Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk İslâm Sentezine, s. 85).

Aydınlar Ocağı'nın "sivil demokrasi" içinde hangi görüşün sözcülüğünü yapmakta olduğunu bilebilmek çok zor değildir. Aydınlar Ocağı'nın *"Din kültürün özü, kültür ise dinin bir biçimidir"* şeklinde özetlenebilecek dünya görüşü devletin resmi görüşü olarak da onaylanacaktır. *"Bu görüşler, 1982'den sonra resmi kültürel yaşamı merkezileştiren AKDITYK (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu) tarafından somutlaştırılır ve resmileştirilir. Anayasa'nın 134. maddesiyle kurulan bu kurum, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu etkinliklerinin eşgüdümünü sağlamakla yükümlüdür. AKDITYK'nun 10. oturumuna sunulan ve kabul edilen rapor (20 Haziran 1986)"* da şöyle denilir: *"Türk milleti bozkır ve İslâm medeniyetlerinin kurucusu ve temsilcisidir."* (Ettiene Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk İslâm Sentezine, s. 87).

Ettiene Copeaux'tan devam edelim... *"Bu kültür kurumunun adını Atatürk'ten aldığını ve 1980 darbesinden sonra Mustafa Kemal kültürünün yeniden güçlendirildiğini unutmayalım. Rapor, Türk-İslâm sentezinin onaylanması olsa da, yandaşları özel sohbetlerde Kemalizmden kurtulabilseler mutlu olcaklarını söyleseler de, Atatürk'ün kaynak gösterilmesi zorunludur."* (Ettiene Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk İslâm Sentezine, s. 88-89).

12 Eylül 1980 sonrası DPT raporu uyarınca çok daha sıkı denetlenen resmi kültür ve eğitim politikalarının dayanak noktasını oluşturmuş Aydınlar Ocağı'nın ne kadar

“sivil ve demokrat” olduğu, ilişkileriyle apaçık ortadadır. “Soğuk savaş döneminde hayli iş yapmış olan Aydınlar Ocağı’nın etkin kurucularından Prof. Aydın Yalçın ‘Yeni Forum’ dergisinin başyazarı idi ve 16-19 Eylül 1991’de Bodrum Yalıkavak’ta ‘Club Monakus’ adlı tatil sitesinde, Ameriken istihbaratçılarının ve uzmanlarının, Türk Dünyası temsilcilerinin, Türkiye entellektüellerinin, Türkiye medyacılarının, CİA destekli Hürriyet Radyosu (Radio Liberty)’ndan Amerikalı ve Türk yöneticilerin, daha sonradan liberal dernekler kuracak olanların katıldığı geniş, bazılarına göre bilimsel olan dört günlük bir toplantı düzenlendi. (...)ABD’liler, NED’in katkılarıyla gerçekleştirilen toplantıya, büyük önem verdiklerini hem kurumsal anlamda, hem de deneyim birikimi anlamında özgün delegasyonuyla gösterdiler. Tanınmış kişilerin başında 1980 öncesinin CİA İstanbul İstasyon Şefi olarak görev yapan Paul Bernard Henze ve CİA Ortadoğu-Uzakdoğu uzmanı Graham Edmund Fuller geliyordu. Henze ve Fuller, toplantıya RAND şirketi adına katılıyorlardı.” (Mustafa Yıldırım, Sivil Örumceğin Ağında, s. 72).

Toplantıyı düzenleyenler arasında bulunan NED’e gelelim şimdi... “1983 sonlarında ABD Kongresi’nin onayıyla NED (National Endowment for Democracy), yani Ulusal Demokrasi Fonu kuruldu. CİA emeklisi Ralph McGehee bu kuruluşun işlevini, deneyimli istihbaratçı söylemiyle şöyle yorumluyor: ‘CİA’in ülkelerin kurtarılması operasyonlarda kullanılan birçok işlevinin NED’e transfer edilmesiyle Demokrasi için Ulusal Fon’un kullanımına gidildi. CİA’in örtülü eylemlerine ek olarak Uluslar arası Kalkınma Ajansı (AID) ve Birleşik Devletler İstihbarat Ajansı (USIA) da, ‘demokrasi yayma’ operasyonlarında yer almaktadırlar. Avrupa’da yerleşik ve çoğu Birleşik Devletler tarafından farayla beslenen hükümet-dışı örgütler (NGO)lar de, doğrudan ya da dolaylı olarak, bu operasyonlarda yer alıyorlar. Bu tür örgütler ve ajanslar aşağı yukarı açıktaysalar da, CİA, hükümetleri destekleme ve yıkma gibi birinci rolü elinde bulundurmaktadır” (Mustafa Yıldırım, Sivil Örumceğin Ağında, s. 25-26). Aynı sayfada yer alan dipnottan, bu açıklamaları yapan emekli CIA uzmanı Rlph McGehee’nin güvenlik birimlerince yapılan baskı ve tacizler sonunda yayınlarını durdurmak zorunda kalmış olduğunu öğreniyoruz.

“Yeni Forum” dergisinde 12 Eylül 1980 sonrası Türkiye’de iktidar politikalarının yürütücüsü olmuş Aydınlar Ocağı’nın kurucusu Aydın Yalçın’dan başka CIA Türkiye istasyon Şefi Paul Henze de yazı yazmaktadır. Uğur Mumcu bu derginin ABD’den aldığı paranın ilk taksidini açıklamış, 50.000 Dolarlık ilmiğin ucunu 1989’da yakalamıştı (agy, s. 76).

Uğur Mumcu, 22 Ocak 1993’te, ölmeden iki gün önceki yazısında, CHP Genel Sekreteri Ertuğrul Günay’ın da destekleyenlen arasında bulunduğu bir yasa tasarısıyla imam hatip çıkışlıların harp okullarına alınmasına çalışıldığını açıklıyordu. Mumcu ölünce yasa rafa kaldırılmış, silahlı kuvvetlerin ele geçirilmesi, ya da yıpratılması çalışmaları bugünlere uzanan bir sürece bırakılmıştı.

Aydın Yalçın da Yeni Forum’da yaptığı bir açıklama ile “totaliter rejimlere karşı vermekte oldukları mücadele” doğrultusunda aldıkları yardımın gizli kapaklı olmadığını duyurmuştu.

İlişkiler ağını sürdürelim...

1990’dan sonra, Doğu’yla Batı’ya ayıran “duvar” yıkılınca, ülkeleri komünizm tehdidi ile korkutarak, onlar üzerinde siyasal egemenlik kurma işi pek geçerli olmayacaktır... Yeni bir kaynak bulunmalıdır.

“Kasım 1996’da, ABD’nin devlet sekreteri Warren Christopher, ‘Din ve inanç hürriyetini yaygınlaştırmanın Birleşik Devletler’in çıkarlarının artırılmasını sağlayacağı’ gerekçesiyle ACRFA (Advisory Committee on Religous Freedom Abroad / Dış Ülkelerde Din Hürriyeti Danışma Komitesi örgütünü oluşturdu. (...) ABD Başkanı, Danışma Komitesi’ne her dini, mezhebi gözeterek cemaat temsilcileri atadı.” Mustafa Yıldırım, Sivil Örumceğin Ağında, s. 439-440). ABD politikasının kendine karşı direnen güçlere karşı kullanacağı yeni koçbaşı belli olmuştur: “Din Hürriyeti!”

1999 yılında T.B.M.M.’ne türbanla giren Fazilet Partisi Milletvekili Merve Kavakçı aynı zamanda ABD vatandaşıdır. Olaylı bir süreçten sonra ABD’ye dönmüş ve orada şehir şehir, üniversite üniversite gezerek “din hürriyeti” adına konferanslara

katılmıştır. “Din hürriyeti” politikasının ülkemizdeki en önemlisi temsilcisi F. Gülen, yıllardır ABD’de yaşamakta, okulları, yayınları ve çalışmalarıyla ABD politikalarını Asya’nın en uzak noktalarına taşıma işlevini sürdürmektedir.

CIA ile ilişkili olduğu bilinen Georgetown Üniversitesi’ndeki “Turkish Studies” bölümü, ABD hükümetine Türkiye’de laiklik karşıtı politikalar için veri hazırlamaktadır.

Uğur Mumcu cinayetinden sonra ve başka gösterilerde atılan bir slogan yanlıştı... Slogan, “Molla’lar İran’a!” değil, “Mollalar Washington’a!” olmalıydı.

Uğur Mumcu cinayetinden sonra, bir dönem önceki Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanı Mustafa Yiğit, cinayetle ilgili olarak CIA ve MOSSAD’dan yardım istenmesinin yanlış olduğunu söylemişti.

1980’lerin sonunda özel sohbetlerde konu edilen “Kemalizmden kurtulmak” kavramı, 21. yüzyılın ilk on yılının sonlarına doğru devletin en etkili ve yetkili yerlerindeki kişiler tarafından da açıkça dile getirilmeye başlanacaktır. “Kemalizm”e karşı cephenin en ön saflarında da Türk-İslâm sentezcisi iktidar ile işbirliği yapmakta olan kimi “solcu” ve Kürt milliyetçisi aydınlar yer alacaklardır.

Yanıbaşımızdaki coğrafyada kan gövdeyi götürürken ve Türkiye de bu karmaşanın içine sürüklenmeye çalışılırken, anlı şanlı yayınevlerimiz Kemalizm’e karşı tuğla iriliğinde kitaplar çıkaracaklar, Nobel ödülü almış Orhan Pamuk’a kadar büyük yazar ve eleştirmenlerimiz (!) Kemalizm ve ulusalcı düşünce eleştirisi için yarışa gireceklerdir.

Demokratik dangalaklarımız, tüm bu olup bitenlere karşın, hâlâ türbanın bir özgürlük sorunu olduğunu söylüyorlarsa, söz konusu olan bir bilgisizlik değil, emperyalist politikalarla bilinçli bir işbirliğidir. Georgetown Üniversitesi’ndeki “Turkish Studies” bölümünün yıllarca başkanlığını yapmış olan kişi, şu an Sabancı Üniversitesi’nde öğretim görevlisidir. Bazı üniversitelerimiz, bir ayağı ABD, bir

ayağı işbirlikçi firmaların dolgun ücretli danışmanlığı olan öğretim üyeleri tarafından istila edilmiş gibidir.

Ülke gündemimiz çok dolu... Yoksul halk yığınları “din hürriyeti” için seferber edilmeye çalışılırken, ekmeğinin ardındaki insanlarımız kaçak atölyelerdeki patlamalarda yirmi üç can birden veriyor, dünyanın en sayılı tersanelerinden olan Tuzla Tersanesi’nde neredeyse haftada bir işçi iş kazasında ölüyor; tüm olaylardan sonra, işçilerin sigortasız çalıştırıldığı anlaşılıyor.

Bizim “sivil demokrasici” ve “din hürriyetçisi” demokratik dangalaklarımızda tıs yok!

Sormak gerek halkın isteğine sözcülük yaptıklarını ileri süren bu demokratik dangalalara; 1950’li yıllardaki onca karşı propagandaya ve karalamaya karşın halk Köy Enstitüsü isterken ne diye imam-hatip okulu açıldı diye?

ABD’li uzman Dr. Kate V. Wofford’un 1952 tarihli raporuna göre, Beşikdüzü, Pulur, Düziçi, Kepirtepe, Dicle Köy Enstitülerine başvuran 2660 öğrenciden 362’si kabul edilip diğer 2298’i geri çevrilmişti. Raporu aktaran Fay Kirby’ye göre bu rakamlar çok tipik olmayıp başvurular çok daha yüksek düzeydedir. (Fay Kirby, Türkiye’de Köy Enstitüleri, s. 411, 412). “1953’de bir başka uzman da 50 öğrenci alan bir enstitüye 2000 başvurunun yapılmış olduğunu yazacaktı.” (Mahmut Makal, Köy Enstitüleri ve Ötesi, s 70).

Aynı yıllar köylüden ve halktan hiçbir talep olmadığı halde, yurt çapında imam-hatip okulu açma yarışı başlatılmıştır. Okullara din derslerinin konması, 1937 yılında sayıları 0’a düşmüş imam-hatip okullarının yeniden açılmaya başlaması ise Demokrat Parti iktidarının öncesine, CHP iktidarı zamanına denk düşer...

Bizim demokratik dangalaklar, fareli köyün kavalcısı ABD emperyalizminin peşinden karanlığa doğru giden kör sıçanlara benziyorlar. Kulaklarındaki özgürlük şarkısını kimin çaldığı, ülkenin nereye gittiği de onlar için hiç önemli değildir.

Ne koşullandırılarak türban giyindirilmiş zavallı kızlarımız, bacılarımız, ne de özelleştirme ve “babalar gibi satma” politikalarının sonucu olarak boğaz tokluğuna ölüme mahkûm edilmiş garip insancıklarımızın siyasi tercihleri bizi yanıltmasın; onlara düşman kılmasın...

Kimsenin politik seçimine karışmak gibi bir niyetimiz yok elbette de olamaz. Elbette ki, isteyen de istediği başka bir örgütte, kendi seçimine göre ayrı bir politik savaşım içinde de olacaktır. Yalnız, tarihin ikinci kez yanılmayın diyen sesini unutmayalım. Deniz Baykal, 19. Şubat 1998 tarihinde Zaman gazetesine yaptığı bir açıklamada “kimsenin Fethullah Gülen’den çekinmesine gerek yok” diyordu. Ondan kırk gün sonra da dönemin Başbakan’ı Bülent Ecevit Fethullah Gülen’in çalışmalarını övüp, “irtica bunun neresinde” diye soruyordu.

Çözümün kaynağı kendimizdedir sevgili dostlar! Anadolu’yu canlandırmış Tonguç karşıduruşuyla bir kez daha halkımızla kucaklaşmak, türbanı kullanarak Türkiye’yi bir ABD üssü yapmak isteyen emperyalizme ve yerli ortaklarına karşı direnmek zorundayız. Belki de, yüz yıl önceki Jön-Türkler gibi yeniden halka doğru gitmeliyiz. Tonguç’un kendi elleriyle onardığı çatıları bu kez dernek olarak ülke çapına yaymak için, halkın içinde yeniden var olmak için, hiç geç değil zaman...

ABD emperyalizminin darbe, suikast, karışıklık, bombalama örgütü CIA’in kimi görevlerini devralmak için 1983 sonrası ABD kongresi kararıyla kurulmuş NED (National Endowment for Democracy) örgütü aracılığıyla tüm dünyaya “demokrasi ihracı” işlemi çerçevesinde Türkiye’de Türk-İslâm sentezcisi örgüt ve yığınlara para aktarılmaya başlanmıştır. Para alanlar arasında, İlim Yayma Cemiyeti ve Aydınlar Ocağı üyelerinin ve CIA Türkiye istasyon şefi Paul Henze’nin de yazı yazdığı ve Prof. Dr. Aydın Yalçın tarafından yönetilen “Yeni Forum” da vardır. Yeni Forum’un NED’den aldığı 50.000 ABD Doları’nın izi Uğur Mumcu tarafından bulunmuş, aynı tarihlerde bir açıklama yapan Aydın Yalçın da bunun gizlenecek bir yanı olmadığını söylemiştir. *“Yeni Forum’un Türkiye’de totaliter rejimlere karşı ve demokrasinin yerleşmesiyle ilgili mücadeleye 35 yıldır sürdürdüğü katkıları desteklemek amacı güden bir*

bu yardımın gizli kapaklı hiçbir yanı yoktur." (aktaran Mustafa Yıldırım, sivil örümceğin ağında, s. 77)

12 Eylül sonrası Türkiye kültür ve eğitim politikalarına Devlet Planlama Teşkilatı kararı ve önerisi ile yön vermek üzere oluşmuş Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu'nun Türk-İslâm sentezcisi" yöneticilerinin özel sohbetlerde Kemalizmden kurtulabilseler mutlu olacaklarını" söylemeleri (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, s. 88-89) süreç içinde birçok siyasi liderin ağzında açıktan Kemalizm karşıtlığına dönüşecektir.

"Kemalizm", demokrasi karşıtı bir kavram olarak anılmaya başlanmıştır. Stratejik Araştırmalar Vakfı tarafından başlatılan, CIA eski istasyon şeflerinden Graham Edmund Fuller'in konuşmacı olarak katıldığı "Kimlik ve Demokrasi" başlıklı konferans, bir hareket noktası gibidir.

CIA Türkiye istasyon şefi Paul Henze'nin çalışmalarında ve söyleminde de Atatürk'ün laiklik ilkesinin eskidiği, ulus devletlerin çözümsüz olduğu, Türkiye için coğrafi bir federasyonun gerekliliği, Türkiye'nin Türk ve İslam kimliğini kullanarak Orta Asya'ya doğru bölgesel güç olarak nüfuzunu genişletebileceği gibi öğeler öne çıkmaktadır. (Paul B. Henze, "Türkiye 21. Yüzyıla Doğru", Graham E. Fuller, "Türkiye'nin Yeni Doğu Oryantasyonu", Westview Press/ A Rand Study, Boulder, San Fransisko, Oxford, 1993, aktaran Muzaffer İlhan Erdost, Küreselleşme ve Osmanlı "Millet" Makasında Türkiye, s. 20).

ABD'nin CIA koştutu çalışan "demokrasi ihraççı" örgütü NED'in, ABDli milyarder Saros'un ara örgütler ve aşamalar kullanarak ya da açıktan destek verdikleri TOSAV, TASEV, TESEV gibi örgütler, yaptıkları toplantılar, destekledikleri yayınlar ve aydınlar aracılığıyla Kemalizm ve ulusalcı düşüncüyü düşün yaşamının ana sorunsalları durumuna getirmeyi başaracaklardır... Bir ucu direk ABD Başkanı'na bağlı Dış Ülkelerde Din Hürriyeti Danışma Komitesi (ACRFA) bir ucu Türkiye'deki Amirakan istihbaratçısı NGA, Türkçesi STK (Sivil Toplum Kuruluşları) olan örgütler aracılığıyla ülke kültürel yaşamı yönlendirilmeye başlanacaktır. Adı geçen vakıf ve

diğer örgütlerin düzenlediği toplantılarda aralarında hem SHP ve DSP'li, hem MHPLi politikacıların bulunduğu çok değişik kesimlerden politik adlar, bakan düzeyinde yöneticiler de yer alacaklardır.

“Soros Vakfı Şebekesi” 2003 raporunda Aydın Doğan Vakfı ile birlikte Türkiye Uluslararası Basın Enstitüsü'nün başlatmış olduğu yeni bir gazetecilik eğitim programının desteklendiği notu yer alacaktır. Aydın Doğan, Türkiye kültür ve edebiyat ortamının yönlendirilmesinde en çok sözü geçen bir holdingin de başındadır...

“Kemalizm karşıtlığı” ve “din hürriyeti” hiç kaçınılmazca birlikte konuşulacak ana öğeler olacaktır... Ülke düşün dünyasında Kemalizm'den, laik ve ulusalcı politikalardan boşalacak yeri dolduracak adaysa, “ılımlı İslamcı” siyasettir.

Sovyetler'in yıkılmasından sonra ABD eski Dışışleri Bakanı ve ABD gizli servislerinin gözde adamı Kissinger'in söyleminde dile gelmiş bir sorun da çözölme yoluna girmiştir. *“Orta Asya cumhuriyetlerinin haritada yerini Amerika yönetiminde bulunanların hiçbirisi gösteremez. Biz buraya nasıl gireceğiz? (...) Biz buraya Japon, Alman sermayesine karşı savaşmak için nasıl gireceğiz? Doğal ki dinsel ve ırksal yakınlıkları nedeniyle, Türklerden yararlanacağız.”* (Henry Kissinger'den aktaran Muzaffer İlhan Erdost, Küreselleşme ve Osmanlı “Millet” Makasında Türkiye, s. 103).

1990'ların başında Anadolu coğrafyası da çok önemli siyasi olayları da yaşamaya başlamıştır. CIA ve NED çalışmaları iç içe yürütölüyor olmalıdır...

18 Ocak 1993 tarihinde İncirlik'ten havalanan “Çekiç Güç”e ait ABD uçakları komşu Irak'taki stratejik noktaları vuruyor, bu arada aynı uçaklardan Kuzey Irak'taki PKK güçlerine lojistik destek sağlandığı söyleniyordu. Bölgede arka arkaya PKK kampları oluşturulmaktadır. Cudi Dağı'na Çekiç Güç uçaklarından yanlışıklıkla atılan önemli destek malzemesi Türkiye kamouoyunun uzun süre gündeminde kalacaktır.

Uğur Mumcu, 19 Ocak 1993 tarihli köşe yazısında Çekiç Güç'ü eleştiriyor, 24 Ocak tarihinde otomobiline konan bombayla havaya uçuruluyordu. Mumcu'nun 22 Ocak

2004 tarihli yazısında da aralarında CHP Genel Sekreteri Ertuğrul Günay'ın da bulunduğu bir grup tarafından hazırlanan ve Meclis'ten geçirilmeye çalışılan imam hatiplilerin harp okullarına girmesini sağlayacak yasa eleştirilmektedir (Uğur Mumcu, "İmam-Subay", Cumhuriyet, 22 Ocak 1993 ve Bütün Yazıları, UMAG Yay., 2. Baskı, s. 40). Uğur Mumcu'nun öldürülmesiyle yasa tasarısı rafa kaldırılacaktır. Mumcu'nun ölümünden sonra yapılan tartışmalarda, İran'ın sorumlu tutulmaya çalışılmasının başka güçleri perdeleme amacı güttüğü savlanacaktır. Olayı soruşturan savcı, cinayetin sorumlularının ancak kararlı bir devlet mekanizması tarafından bulunabileceğini söyleyecektir... Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bir önceki istihbarat başkanı Mustafa Yiğit, Mumcu suikasti için CIA ve MOSSAD'dan yardım istenmiş olmasını büyük bir hata olarak niteleyecektir. Bu çok önemli öldürümün üzerinden on beş yıl geçmiş olmasına karşın olay tamamen aydınlatılamamıştır.

17 Şubat 1993 tarihinde ABD'nin Orta Doğu ve Irak politikalarına açıkça karşı koyan ve daha önce bindiği helikopteri ABD jetleri tarafından inişe zorlanan Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis Paşa uçağının düşmesi üzerine şehit olacaktır. Uçağın düşüş nedeni olarak gösterilen "buzlanma" tanısına yapımcı firma "olanaksız" diyerek karşı çıkacaktır.

ABD'nin Körfez ve Orta Doğu politikalarına onay vermeyen ve Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurma girişimlerine karşı olduğunu açıklayan, bölgeye askeri operasyonlar düzenleyen bir politikanın egemen olduğu Türkiye, 2 Temmuz 1993'te Sivas kırımını, arkasından Gazi olaylarını yaşayacaktır.

Asıl önemli olan ve genel bir bütünlük içinde olduğu halde, hiç kimsenin ayırımına varamadığı bir değişim de kültürümüzde, edebiyatımızda olup bitenlerdir belki... "Tarihin Dönüm Noktası", yalnızca ABDli "dostlarımızın" değil, kendi aydınlarımızın ve "demokratlarımız"ın dönüm noktasını işaret etmektedir. Bu tarihsel dönüşüm noktaları, 90'lı yılların sonları, 12 Eylül 1980 öncesinin toplumcu-gerçekçi edebiyat çizgisine karşı cephelerin oluşturulduğu, önceki döneme ait bu

dönem edebiyat anlayışı eleştirisinin neredeyse tüm edebiyatçılar tarafından bir “amentü” şeklinde kullanıldığı bir değişime de tanıklık edecektir. Arka arkaya Kemalizm üzerine eleştirileri yayınlanacaktır. Edebiyat ve kültür dünyasının önemli dergileri Kemalizm eleştirilerine özel bir yer ayıracak, İletişim Yayınları başta olmak üzere birçok büyük yayın kuruluşu Kemalizm ve Türkiye modernleşmesini eleştirel bir bakışla ele alan kitaplar yayınlayacaktır. ABD üniversitelerinde eğitim görmekte, doktora, lisans ve master programlarına katılmakta olan aydın yurttaşlarımız, “Kemalizm” konusunu işlemeye başlayacaklardır.

Ekonomik, politik, kültürel alanlardaki hazırlıklar, hiç kimseye “Bayram değil, seyran değil eniştem beni niye öptü?” dedirtmeyecek, “Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim politikalarının ameliyat masasına yatırılıyor olması uygun bulunacaktır.

Kemalizm, hem Avrupa Birliği sözcüleri, hem ABD ve AB’nin örgütlediği akım ve değişik vakıf, okul, kültür dergisi vb. tarafından Türkiye’nin “vesayeti”nden kurtulması gereken bir “ideoloji” olarak tanımlanıyor olmuştur. Kemalizm ilkeleri olarak bilenen laikliğin yönetim biçiminden ayıklanması, günlük yaşamda yeniden dinsel esaslı davranışların egemen kılınması için kampanyalar açılmaktadır sanki... Sol kesimden bazı aydınların sol adına Kemalizm’den hesap sormaya yönelmiş kitapları da arka arkaya yayınlanmaktadır. Aynı kesimden dinsel örgütlenmelerin arkasındaki güçlerle, ya da yeni yaşam biçiminin ülke geleceğinde yol açacağı değişimlerle ilgili herhangi bir yorum gözlenmemektedir. Ufuk Uras’ın “Kurtuluş Savaşı’nda Sol”, Emrah Cilasun’un “Mustafa Suphi’yle Yoldaşlarını Kim Öldürdü?” adlı yapıtları türban ve “sivil anayasa” tartışmalarının yaşandığı ülke gündeminde öne çıkan kitaplardır.

“Orada Bir Köy Var Uzakta” adlı çalışmasıyla “Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim politikalarının tarihini yeniden yazmaya kalkan bazı çevreler için önemli kaynak olmuş, tarih doktorasını ABD’de tamamlamış Boğaziçili Asım Karaömerlioğlu’nun tezi, bu anlamda önemli bir içerik taşımaktadır. “Osmanlı

döneminde değişik cemaatler ile devlet yönetimi arasında çeşitli arabulucu (mediating) kurumlar vardı. Aslına bakılırsa bu, aynı zamanda bir gereksinimdi de. Örneğin Müslüman cemaatler açısından tarikatların zaman zaman böyle bir işlevi yerine getirdiği söylenebilir” (Karaömerlioğlu, agy, s. 46). Cumhuriyet yönetimi, tarikatların ve dine dayalı derebeyi örgütlenmelerin önünü kapayınca ne olmuş? “Bu nedenle söz konusu halkçılık kavramının, daha başından demokratik açılımların önünü tıkayıcı bir işlev gördüğü rahatlıkla söylenebilir.” (Karaömerlioğlu, agy, s. 47). Aynı yazarımız ve onu izleyen kimi yandaşları, Cumhuriyet yönetiminin “halkçı” girişimleri olarak gördükleri Köy Enstitüleri ve Halkevleri gibi kurumları Nasyonal Sosyalist düşünce yanlısı, hatta açıkça “faşist” ilan edeceklerdir.

Karaömerlioğlu’nun tarih tezine aldığı bu yorum aslında yeni değildir... Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ünlü “Beş Şehir” denemesinin Erzurum bölümünde tarikat ve tekkelerin, Osmanlı dönemindeki değişik cemaatlar ile devlet arasındaki boşluğu dolduran, devletle halk arasında bağlayıcı bir örgütlenme olarak değerlendirilmiş olduğunu biliyoruz. Orhan Koçak ve daha birçok düşünürümüz de bu yorumu paylaşmaktadırlar.

Tarih bilgimiz, II. Abdülhamit dönemine kadar bir “onur ünü” gibi görülmüş halifeliğin, bu dönemden sonra Abdülhamit ve kimi Batılı-Şarkiyatçı yorumcular tarafından aynı zamanda bir “İslâm liderliği” olarak kullanılmaya çalışıldığını anımsatıyor... Mustafa Kemal’in cephede savaştığı bir dönemde toplantı yapan ilk TBMM’i, 465 yeni medrese açılması doğrultusunda karar almıştı (Niyazi Berkes,. Türkiye’de Çağdaşlaşma, s. 501).

Osmanlı yıkılış dönemi, miri toprak sisteminin çökmeye başlamasıyla birlikte, toplumsal örgütlenmede dinsel vurgunun daha çok kullanılmaya başlandığı bir çağda açılmış gibidir... Doğu’da Kürtlerin yaşadığı bölgelerde yaygın olan, hem feodal, hem kan toplumuna ait ögeler içeren aşiret sistemi, bu dönemden sonra dinsel bir örgütlenmeye doğru da evrilmiş, aşiret reisleri aynı zamanda birer “şeyh”, birer dini önder olmaya başlamışlardır. Aşiretler arasında “şeyhlik” konusunda daha etkin

olan da diğ er aşiretleri çevresine toplamayı başarıyordu. Ermeni kırımında adları geçen Kürtlerden oluşmuş Hamidiye Alayları'nın kuruluşu da Osmanlı çöküş döneminin ürünüdür. Bu alaylar, dirlik düzeninin yıkılmasından sonra asker toplanması için gerekli olmuştur. Daha önce, barış zamanı toprağı "müslümanların ortak malı" olarak devlet adına işleyen tımar beyi, savaş zamanında da elindeki beyliğin toprak verimine göre asker toplayarak orduya katılıyordu...

"Nakşibendilik tam da bu dönemde Kürtlerin, siyasal varlığının da korunması anlamında önem kazanıyor ve Seyit Taha'nın oğlu Şeyh Übeydullah aşiretlerin siyasi ve askeri birliğinin sağlanmasında büyük bir başarı sağlıyor. Şeyh Übeydullah çok sayıda aşiret reisi, şeyhi ve beyi yanına çağırarak anlaşmış ve onlarla birlikte oluşturduğu büyük bir kuvvetle Tebriz'e kadar yürümüştür." (Muzaffer Erdost, Kürselleşme ve Osmanlı "Millet" Makasında Türkiye, Onur Yayınları, s. 74-75).

21 yüzyıl başında, yeniden Osmanlı yıkılışına ve Kurtuluş Savaşı yıllarına dönmüş gibiyiz...

"Demokrasi ile din", "bireysel kimlik ile inanç sistemleri" arasına kurulan bağlarla oluşturulan yeni "algılama sistemleri", Kemalizm'i heykel, and, esas duruş, marş ve benzeri kuralcı sembollere sıkıştıran anlayışı da karşısına alınca, en büyük "demokrasi" çabasıymış gibi görünerek kabul ediliyor. Türkiye solunun kendi tarihine ve toprağına ayak basmayı bir türlü başaramamış kimi çevreleri tarafından da alkışa boğuluyor... Tam da burada Terry Eagleton'u anmadan geçmemeli: Emperyalizm, "kendini yalnızca hava üslerinde, şirket bilarçolarında değil, aynı zamanda konuşma ve anlamlandırma sistemlerinde de gösterir" (Terry Eagleton, Edebiyat Kuramı, Çev. Tuncay Birkan, Ayrıntı Yayınları, sîkinci Basım 2004, s. 259).

1931 ile 1994 tarihleri arasında bu incelemede şöven ve "hegamonik" anlayışın en az olduğu dönem kuruluştan 1976'ya kadar geçen dönemdir. 1931 yılı yazılmış tarih kitapları Copeaux tarafından "sürpriz" bir şekilde "diğ er gelişmelere kapalı" bulunmamış, tüm kitaplar içinde Türk Tarihi'ne ayrılmış kısım yedide bir dolayında olmuştur (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezi'nden Türk-İslâm Sentezi'ne, s. 118).

Hasan Âli Yücel'in "Maarif Vekili" olduğu, Sabahattin Eyüboğlu'nun da yazar ve "maarif müfettişi" olarak katıldığı 1943 ve 1946 Milli Eğitim Şuraları'nın ürünü olan "Hümanist" anlayışlı tarih kitaplarında, Klasik Antikçağ'a ayrılan kısım Türk tarihinin on, İslâm tarihinin üç katı olacaktır. 1976 yılında İbrahim Kafesoğlu'nun yazarı olduğu ve "Türk-İslâm sentezci" içerik taşıyan tarih kitaplarına önsöz yazan zamanın Talim Terbiye Kurulu Başkanı Rıza Kardaş, daha önceki tarih kitaplarını "milli hüviyet" te bulmayacak, *"ilmi muhtevası nispetinde bugünkü Türkiye'den daha küçük bir Türkiye'ye rıza göstermeyen bir anlayış ve anlatış bütünlüğü içinde, (...) eğitimimizi 'milli' hüviyetine kavuşturmak ve muhtevasını da kendi maksadıyla tertiplemiş bulunmakta"* olduklarını söyleyecektir (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezi'nden Türk-İslâm Sentezi'ne, s. 118). Bu kitaplarda toplam 500 sayfadan 300'den fazlası Türk tarihine ayrılmıştır. 1994'ten sonra terazi İslâm tarihinden yana kayacaktır. 1976 ile 1994 tarihleri arasında klasik İslâm tarihinin diğer iki geçmişe oranla (1931 ve sonraki 'hümanist' dönem) azalmış olmasının nedeni de laik bir anlayışın yayılmasından kaynaklanmamaktadır. *"Görüntülerin aldatıcılığına karşın, söylemde asıl gerileyen laikliktir"* (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezi'nden Türk-İslâm Sentezi'ne, s. 119).

Dönem politikalarına yönelik eleştirilerin çoğunluğunda bu "Kemalizm'in demokrasi yanlısı olmadığı" vurgusu sıkça kullanılır. Bu eleştirinin ve günümüzdeki yorumlarının kaynağında, demokrasiyi, "kendisi olma bilincine sahip olmasa da, iktidar dışında kalmış çoğunluğun belirli politika odakları tarafından yönlendirilerek bir sayı çoğunluğu şeklinde iktidarda temsil ettirilmesi" anlama ya da tanımlama düşüncesi yer almaktadır. Bu anlamda, bir zamanların Demokrat Parti'si ve günümüzün AKP'si, kendi öncellerine göre çok daha "demokrat" sayılmaktadır.

İletişim yayınlarının "Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce" dizisi içerisinde hazırlayıp yayına sunduğu dokuz ciltlik çalışmanın genel politikası ve özellikle "Kemalizm Cildi"nin "sunuş" ve Ahmet İnsel'e ait "giriş" yazıları, yayınevini "Kemalizm karşıtı" bir hareketin parçası gibi göstermektedir. ABD'nin Ortadoğu ve

Irak politikalarının alevlendiği, Büyük Ortadoğu Projesi'nin yaşama geçirilmeye hazırlandığı bir döneme denk gelen bu yıllar, ABD'nin yöresel politikalarına çok uygun düşen, İlimli İslâm"ı öne çıkaran bir yapıt olan Orhan Pamuk Kar'ının da yazılış ve İletişim Yayınları tarafından yayınlanış yıllarına denk düşmektedir.

Ederi 50 YTL olan Kemalizm kitabı, tuğla iriliğindedir; okumayan bir toplumda her yıl bir baskı yaparak 2004 yılında 4. Baskıya ulaşmış durumdadır.

Sunuş yazısında, Kemalizm'den "sığ ve düşünsel örgüsünün seyrek" bir düşünce olarak söz edilmektedir. (Kemalizm, sunuş, s. 14). Bu "sıgılık" ve "düşünsel örgü seyrekliği" neye göre saptanmıştır; bilinemez... Yazıya göre, "İdeolojik olarak sığ ve yöntemsel olarak pragmatik olan Kemalizmde içerikten ziyade, bir siyasal duruş ağır basar." (sunuş, Kemalizm, s. 15).

Dönem koşulları, Türkçe'nin yüzlerce yıldır karanlık bir perde arkasında yalnızca konuşma ve "reaya" dile olarak aşağılanması, iletişim olanakları, basılı kitap sayısı, dilin sözcük dağarcığını ve yapısal boyutlarını genişletecek edebiyat yapıtlarının içinde bulunduğu durum gözlenmeden, 80-90 yıl önceki metinlerin günümüzdekilerle karşılaştırılması gibi sıradan, skolastik mantığın ürünü olan bu bakış açısını anlayabilmek çok zordur.

Kemalizm eleştirisi yapan yazıların birçoğu kendi iç tezleri nedeniyle değerlendirmemiz içerisinde bağımsızca ele alınmışlardır zaten... Ancak, genel olarak bakıldığında, "sığ ve yöntemsel olarak pragmatik" bulunan Kemalizm'e yönelmiş yazıların kendilerinin, neredeyse tamamı yakınının Kemalizme göre çok daha "sığ ve yöntemsel olarak pragmatik" oldukları görülecektir. Yazılarda ve tuğla iriliğindeki kitapta Kemalizm'i tanımlarken asıl kullanılacak olan ve neredeyse bir denek taşı görevi üstlenecek "emperyalizm" sözcüğünü ve olgusunu bulabilmek için biyomikroskop kullanmak gerekecektir. Yine dünyanın baş sorunu olan, "kapitalizm", "yoksulluk", "ezin ve ezilen sınıflar", "üretim ilişkileri" gibi kavramlar bu kitapta yer almamaktadır.

1949 yılından başlayarak “milli” eğitime yön vermeye başlayan ABD’li uzmanlar, Amerikan Demokrasisi ihraç etmek için kurulmuş NED (Ulusal Demokrasi Fonu) tarafından desteklenen, “Türk-İslâm sentezcisi” yayınlar, DPT kararları ve 1982 Anayasası buyruklarıyla kurulmuş bu doğrultudaki devlet örgütleri, NED benzeri örgütlerden, Soros vakıflarından yardım alan vakıfların kültür ve düşünce dünyamız üzerindeki etkileri Kemalizm kadar ilgi çekici olmamaktadır.

“Kemalizme hâkim eğilim parlamenter demokrasinin zararlı yanlarının ağır bastığı kanısındadır. Bugün bile Kemalist söylemde çok sık duyulan bir tez, halkın olgun veya ergin olmaması nedeniyle demokrasinin sınırlı tutulması gereği...” (Ahmet İnel, Giriş Yazısı, Kemalizm, s. 20). Eleştirilere egemen olan bakış açısı budur. Cumhuriyet’in kuruluş dönemi ve sonraki yıllar için nasıl bir “parlamenter demokrasi” önermektedir acaba Ahmet İnel? Bu bakış açısına göre, “demokrasi”, bir parmak ya da kelle çoğunluğudur. Kendisi olma bilincine sahip olmayan kalabalıkları bir de dinsel bezirgânlıkla oy davarına çevirip sandığa götürdün mü, adın “demokrat” olacaktır! Tıpkı Demokrat Parti ya da AKP iktidarı dönemlerinde olduğu gibi... “Vatan Cepheleri” ve “Tahkikat Komisyonları” ile muhalefet zorba yöntemlerle susturulacak, küçücük kız çocukları oruç tutmadıkları gerekçesiyle okullardan ayrılmak zorunda kalacaklar ve çok “demokrat”, “Kemalizm karşıtı” olmakla ün yapmış kimi aydınlarımız da okul yönetimlerini değil, oruç tutmakta olan öğrenci çoğunluğuna uymayan çocukları suçlu bulacaktır!

“Kemalizm’in çeşitli versiyonlarında, devlet merkezli bir toplum ve insan tasarımı her zaman baskın oldu” diyor Ahmet İnel. “Hegomonik Kemalizm”in 1933 yılına kadar katma bütçesiyle başına buyruk olmuş üniversitesiyle yüksek öğrenim vermeye çalışmış olduğunu unutmuş olmalıdır İnel. “Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim politikalarının en önemli açılımı olan Köy Enstitüleri’nin 1943 yılına kadar kendine ait merkezi bir programa sahip olmaması, eğitmen adaylarının yörelerden topladığı halk kültürüne ait öğelerle yöntem araştırması gibi yürüyen eğitmenler seferberliği, yalnızca çeviri kitaplar, tartışmalar ışığında kendi coğrafyasına uygun eğitim ve

kültür kanalları açmaya, yöntem bulmaya çalışan Yüksek Köy Enstitüsü'nü duymamıştır belki... Atatürk'ün 1935 yılında Recep Peker'in getirdiği geniş yetkili, dar çerçeveli parti yönetimi, üniformalı gençlik örgütleri gibi esaslarla nasyonal sosyalist bir örgütlenme önerisine Atatürk neden karşı çıkmıştır acaba?

“Kemalist Tarih Tezi”ni “darbeci” bir tez olarak bulan ve Balkanlar'daki “Osmanlı varlığının olağandan uzun sürmesi” (s. 326) gibi değerlendirmelerle kimi kez soyut ve yanlı olduğu kanısı uyandıran bir yaklaşım sergileyen Fransız tarihçi Etienne Copeaux'un Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından itibaren tarih kitapları üzerinde yaptığı araştırma da ilginç sonuçlar vermiştir. Copeaux'ya göre, 1931 yılında yazılmış tarih kitapları “sürpriz” bir şekilde “diğer gelişmelere karşı kapalı bir model oluşturmamakta” ve tamamı 500 sayfaya yaklaşan kitaplar içinde Türk tarihine ayrılmış bölüm yalnızca 78 sayfa olarak yer almaktadır. Coeaux, bu durumu tarih yazımcıların bir pasif direnişi olarak yorumlar! “Hegamonik Kemalizm”in sonraki “hümanist” döneminde ise Klasik Antikçağ'a, Türk tarihine göre on kat, İslâm tarihine göreyse üç kat fazla yer ayrılacaktır! (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, s. 117-119). Kemalizm'e yönelik kapsamlı bir eleştirinin yazarı olan Orhan Koçak'ın “kendiliğinden” gelişmelere açık bulduğu 70'li yıllarda kullanılmaya başlanacak tarih kitaplarına Türk-İslâm sentezci bir anlayış egemen olacaktır. 1976 tarihinde İbrahim Kafesoğlu'nun yazdığı tarih kitabına bir önsöz yazan Talim Terbiye Kurulu Başkanı Rıza Kardaş, amaçlarının eğitimi “milli bir hüviyete büründürmek” olduğunu söyleyecektir (Etienne Copeaux, agy, s. 117). Talim Terbiye Kurulu'nun başkanı, önceki dönemlerin eğitimini “milli” bulmamış olmalıdır. 1994 yılından sonra da tarih kitaplarının terazisi İslâm tarihinden yana eğilecektir (Etienne Copeaux, agy, s. 119). .

“Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim politikalarında birçok kuramsal bakış açısının ülke gerçekleri ışığında gereklilik boyutunda ele alınarak çok yaşamsal önlemlerin alınması, oldukça özgür ve yaratıcı yöntemlerle eğitim ve kültür politikalarına girişilmesi, yüzlerce yıldır karanlıkta unutulmuş halk kültürünün

kültürel üstyapıda temsilinin sağlanması için kurumlaşmaya gidilmesi

“pragmatizm” ve “sıgılık” olarak değerlendirilmiştir. Kemalizm, “sıg ve pragmatik” olmamak için soyut siyasal nutuklar atmış olmalıydı demek ki!

“Fiilen toplum hiçbir zaman yekpare olmadığı, hele Türkiye toplumunun etnik ve kültürel kaynakları dikkate alınrsa yekpare olmadığı için, Kemalizm toplumun yekpare bir görünümde olmasına özel bir önem verdi, vermeye devam ediyor.” (Ahmet İnel,

Kemalizm, s. 18). Bakla, bu noktada ağızdan çıkarılmıştır! Ahmet İnel’in “yekpare olmayan” Türkiye toplumunda ilk gördüğü “etnik ve kültürel ayrılıklar”dır. Oysa ki, o ayrılıkları ondan çok önce Batılı dostlar da görmüştür. Ne Batılı dostların, ne de bizim “demokratlar”ımızın görmezden geldiği, ya da kimi zaman sonradan “lütfen” anımsadıysa, açlık, yoksulluk, sınıf ayrımları, soygun, sömürü, sendikasız, sigortasız boğaz tokluğu ve can pahasına işçi çalıştırma, kırsal alanda en amansız tefeci-bezirgân soygunu, halk kültürünün yüzlerce yıldır toplumsal alan dışında tutulmuş olması gibi yaşamsal gerçekliklerimizdir.

“Kemalizmde baskın unsur olan milliyetçilik, Batı karşısında hissedilen bir aşağılık kompleksiyle damgalanmış olarak, bir medeniyetçilik saplantısı içinde kendini ifade eder.”

(Ahmet İnel, agy, s. 21). Ahmet İnel, azıcık insaf sahibi olabilse, “aşağılık kompleksiyle damgalanmış” olanın, “Kemalistler” değil tam karşıda yer alan birilerinin olduğunu görecektir. Dış politikada en onurlu ve tutarlı çizgi Kemalizmin “yaşayan kendisi”, Atatürk döneminde yürütülmüş olduğunu, iç politikada yürürlüğe konmuş modernleşme tasarımının da birilerine benzemek kaygısından çok insancıl ve toplumcul amaçlarla gerçekleştirilmiş olduğunu görebilecektir. Menderes, Özal, Çiller, Tayyip Erdoğan gibi, kendi gibi düşünenler tarafından daha “demokrat” bulunan, bu ölçüde “Kemalizme mesafeli” liderlerin ABD başkanları ve politikaları karşısında hangi “kulluk ve maymunluk” rolünü oynadıklarını görmemek için de kör-sağır olmak gerekir...

“Dinle devleti bütünüyle birbirinden ayırmayan, bunun yerine Sünni İslâm’ı devletleştiren Kemalist laiklik, bu nedenle millî kimliğin bir boyutunun ister istemez dinî kimlik olmasına

rıza gösterir." (Ahmet İnel, agy, s. 22). Manda tezeği gibi bir laf daha... Kemalizm, Mustafa Kemal'in yaşamda olduğu dönemde laikliği "dinle devlet işleri"nin ayrılması olarak değil, "din ve dünya işlerinin ayrılması" olarak tanımlamış ve dini günlük yaşamın tüm aşamalarından ayrı, bireyle kendi iselliliği arasında görmüştür... Atatürk'ün ölümünden sonra laiklik "din ve devlet işlerinin ayrılması" olarak tanımlanmış, "millî kimliğinin bir boyutunun dinî" kimlik olmasına rıza" göstermekle kalmayıp kimliği dinî bir görünüşe dönüştüren de aynı "demokrat" ve "Kemalizme mesafeli" iktidarlar olmuştur... "Sünni İşlm'ı devletleştiren" de Kemalizm'den çok gizli veya açıktan ona karşı olan Menderesler, Demireller, zallar, Erdoğanlar olmuştur... Ahmet İnel, Cumhuriyet'in on dördüncü yılında imam-hatip okul sayısının sifıra düşmüş olduğundan habersiz olmalıdır...

Ahmet İnel'in eleştirileri "*Kemalizmlerin buluşma noktası otoriteryanizmdir*" (agy, s. 23), "*oğulculuğu, intizamsızlık ve başıbozukluk olarak algılama eğilimindedir*" (agy, s. 23) gibi benzer saçılmalarla sürüp gider. İnel'in bu "oğulluk" tutkusu, Ankara'nın göbeğindeki Meşrutiyet Caddesi'ni anımsatıyor nedense... Bulvarnnde araçların arasında koşuşturan yayalar, bulvarın bir şeritini işgal etmiş boş taksiler, ışıklara uymayan araçlar, yerlere atılmış çöpler, kaldırımlara açılmış gezgin satıcı tezghları...

Döneme yönelmiş eleştirilerde, bir yandan "devletçilik" yapılırken bir yandan da İş Bankası olanaklarıyla besleme bir Finans-Kapital eteleşmesine göz yumulduğu, tefeci bezirgân zümrenin egemenliğine karşı belki de olanaksızlıklar nedeniyle yeterli cesur adımların atılmadığı, önemli bir yenedendoğuş hamlesi olmuş Köy Enstitüsü çalışmalarının yarı yolda bırakılmış olduğu, yeterince desteklenmediği, siyasal özgürlüklerin kısıtlandığı, sınıf esasına dayalı örgütlenmelere olanak tanınmadığı gibi esaslar bulunmuş olsa, bunların daha gerçekçi eleştiriler olacağı ve başka bir tartışma ortamı doğuracağı çok açıktır... Dönem politikaları boyunca, kültür ve eğitim alanında görev almış olan Tonguç gibi devrimci adların girişimcilikleriyle halk kltrnnn n açılır, önemli bir modernleşme aabası

gösterilirken, bir yandan da aslında kapitalizme karşı çıkmayan ve devletin olanaklarının türüdü bir finans kapital zümresinin yaratılması için kullanıldığı bir ekonomik politikanın sürdürülmesi, “Kemalist” iktidarın ve dünya görüşünün sonunu hazırlamış, onu kendisi olmaktan çıkarıp “takiyyeci” politikaların da kullanabildiği bir belirsizliğe sürüklemiştir... ABD Emperyalizmi’nin Türkiye ve Ortadoğu politikaları için en uygun ortamı hazırlamış faşist cuntacıların bile kendilerini “Kemalist” olarak adlandırabilmeleri böylesi bir belirsizliğin sonucudur.

Edebiyat eleştirmeni Orhan Koçak’a göre, Cumhuriyet kurucu düşüncesi, “yeniye ancak eskiyi silmekle, aşağılamakla kurabileceğini düşünüyor”du (O. Koçak, Defter Dergisi, Sayı 31, Türkçe’de Eleştiri Söyleşisi, s. 89). Kemalizm’in kurucu ideologu saydığı Ziya Gökalp ile Yahya Kemal’i karşılaştırır Koçak... “Gökalp için kültür ve estetik, ulusun kurulmasında bir araçtı; Yahya Kemal ise ulusu ve tarihini öncelikle estetik bir gerçeklik olarak kurguluyordu.” (Orhan Koçak, 1920’lerden 1970’lere Kültür Politikaları, İletişim Yayınları 2001, Cilt 2, s. 395). Bir ayağı Fransız sembolizmi, bir ayağı Bergsonculuk, bir ayağı Nev-Yunani dil, bir ayağı “fetihçilik”, bir ayağı “ezan-Kur’an”, tarihte Malazgirt’ten gerisini tanımayan, kültür deyince Osmanlı saray kültürünün dışına taşmaya karşı uzun süre ayak direyen, tasavvufa karşı Sünni İslam’dan yana açıkça tavır koyan Yahya Kemal’in nasıl bir estetik gerçeklik ardında olduğunu şimdilik bir kenara bırakalım...

“Rejim eski estetik kültürü toptan reddedip bir yenisini yoktan var etmeye yönelirken inandırma, cezbetme ve yönlendirme araçlarından da önemli ölçüde yoksun bırakıyordu kendini.” (Orhan Koçak, 1920’lerden 1970’lere Kültür Politikaları, İletişim Yayınları-Kemalizm 2001, Cilt 2, s. 393). Koçak, hayatını edebiyat adamış olduğunu söylediği Tanpınar’ı edebî tarzını destekleyen, öne çıkararak bir anlayış içerisinde. Defter Dergisi’nin kendisiyle yaptığı söyleşide 1950’lerdeki kendi evlerini anlatmaktadır. “Hatırlarım, bizim ev resmiyete pek saygılı, hatta başnaz Kemalist sayılabilecek bir evdi, 50’lerde Tanpınar’ın Huzur’u bu resmiyetin dışında bir şey gibi, sanki kaçak olarak okunmuştu bu evde! Aslında Türk ulusçuluğuna bağlı olup da sadece daha geniş ve daha

dolayımlı bir yerlilik düşünmeye çalışan Tanpınar, bir yabancı yazar gibi okunuyor, yerlilik payesi de örneğin Fakir Baykurt'a uygun görülüyordu.” (Orhan Koçak, Defter, 1997, sayı 31, s. 90).

Koçak'ın “Kemalist kültür” eleştirisinde resmi görüşün yazarı olarak adı verilen Fakir Baykurt, Köy Enstitüsü çıkışlı yoksul bir köylü çocuğudur, köy öğretmenidir. Gazi Eğitim Enstitüsü'nü kazandıktan sonra Gayret Dergisi'nde yazdığı bir yazı nedeniyle yargılanmıştır...1958 yılında ilk romanı Yılanların Öcü ile Cumhuriyet Gazetesi'nin Yunus Nadi Roman Ödülleri'nde birinci olmuştur. Ancak roman nedeni ile hem Baykurt hem Cumhuriyet gazetesi koğuşturma geçirmiştir. Cumhuriyet'teki bazı yazıları yüzünden öğretmenlikten alınıp Milli Eğitim Bakanlığı Yapı İşleri Bölümü'nde görevlendirilmiştir. Sürüp giden yazıları ve Yılanların Öcü romanı yüzünden Bakanlık emrine almıştır. Altı ay açıkta kaldıktan sonra, ancak 27 Mayıs 1960'dan sonra Ankara'da İlköğretim müfettişliğine atanmıştır. Koçak tarafından Baykurt'u desteklediği savlanan “resmi görüş”le Baykurt'un ilişkisi budur.

Orhan Koçak, “1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları” adlı yazısında söz konusu 1950'li Demokrat Parti yıllarını kültür ve edebiyata “özerklik tanınmış” yıllar olarak da anacaktır. Tanpınar aynı yıllarda İstanbul Üniversitesi'nin el üstünde tutulan seçkin bir üniversite öğretim görevlisidir. Türk Dili ve Edebiyatı'nın en önde gelen adıdır. 1953, 1955, 1957 yıllarında kendi isteğiyle ve devlet olanaklarıyla yurt dışı gezileri yapmış, çeşitli kongrelere katılmıştır.

“Sanatın siyasal iktidar ve siyasal alan karşısında ilk kez bu dönemde belli bir özerklik kazandığını belirtmiştim. Ama Tanpınar'ın aradığı güvenli, güvenceli özerklik değildi bu. Sanatçı devletten özerkleşiyor, hatta özgürleşiyor, ama 30'lu ve özellikle 40'lı yıllarda edindiği kurumsal güvenceleri de (yurt içi ve yurt dışı burs, sergi ve yayım imkânı, idari görev, parlamento üyeliği, elçilik) yitiriyordu. . Bu kopuş, bütün bir dönem boyunca Türkiye'nin kültürel Batılılaşmasının göstergesi ve ölçütü sayılmış olan klasik müzik alanında izlenebilir. Türkiye'nin ilk klasik Batı müziği bestecileri olan “Türk Beşleri”nin (Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Cemal Reşit Rey, Ferit Alnar, Necil Kazım Akses) Rey

dışında hepsi, 1923'ten sonra devlet bursuyla Paris ve Viyana'da eğitim görmüşlerdi; (...)" (O. Koçak, 1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları, Kemalizm, s 406-407). 1950 sonrasında "Türk Beşleri"nden bile esirgenen yurt dışı geziler, resmi görevler vb. Tanpınar'a arka arkaya sunulmuş demek ki... Tanpınar'ın bu olanağı elde etmek için birçok milletvekiline, yetkili yerdeki eş dosta yalvaryakar içerikli mektuplar yazmış olması da işin başka bir boyutu...

Tanpınar'ın yazın yaşamı baştan sona yakından incelendiğinde, kendi deyimi ile "yekpâre" bir bütünlük göstermediği de çok açıktır... Bunun ayırımına varmamış mıdır acaba Koçak? Baykurt'a karşı bir seçenek yaratabilme çabasındadır da, Tanpınar adanı mı uygun bulmuştur?...

Edebiyat eleştirmenlerimizden Ömer Türkeş, Ahmet İnsel'in "giriş" bölümünü yazdığı, Koçak'ın "1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları"nın ve çoğunlukla Kemalizm'i "kültürel gelenekten kopuk, ırkçılığa varan boyutta milli, baskıcı, tepeden inmece bir ideolojik özne" olarak tanımlayan yazıların yer aldığı, İletişim Yayınları'nın Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce dizisinin 2. Cildi Kemalizm'deki yazısında, bir "Kemalist ideolojiyi taşıyan edebiyat kanonu"ndan söz etmektedir. Ö. Türkeş, kendince "güdük" bulduğu edebiyat kanonuna karşı "sessiz bir reddiye" içinde gördüğü Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa, Selahattin Enis, Yakup Kadri'nin yapıtlarından, "... halkın inkılâplara ilgisiz durduğu, inkılâplardan anlaşılmanın da devletin birtakım buyruklarını yerine getirmekten öte gitmediği"ni hemen bulup çıkarmaktadır! (Ömer Türkeş, "Güdük Bir Edebiyat Kanonu, Kemalizm, s. 447). "Buradan hareketle, Cumhuriyet'in ilanının, Cumhuriyet ideolojisinin merkezine oturan 'Osmanlı'dan kopuş' iddiasına denk düşmediği ve resmi tarihte sözü edilen 'büyük inkılâpların', o tarihte inkılâpları yaşayanların hayatında hiç de büyük değişikliklere neden olmadığı iddia edilebilir" diye sürdürür Ö. Türkeş sözlerini. (Ö. Türkeş, agy, s. 447-448).

Aynı kaniya bizden birçok aydınla birlikte Hollandalı Şarkiyatçı Erich Jan Zürcher de katılmaktadır... Latin harflerinin kabulünden, konuşma dilinin yazıda kullanılmasından, okuma yazma seferberliklerinden, Köy Enstitüleri girişiminden

sonra Osmanlı imparatorluğunun tersine, halkının çoğunluğunun okuyup yazdığı, toplumsal yaşama katıldığı, aralarından yazarlar, sanatçılar çıkardığı yeni bir coğrafya doğmuştur sanki de, biz şimdi bunları da bir kenara bırakıp bir yabancı yazara göz atalım. Fransız yazar Paul Gentizon, 1929 yılında yazdığı Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu adlı kitabında başka şeyler söylüyor. *“Yalnızca Türk Devrimi, siyasal kurumları, sosyal ilişkileri, dinsel alışkanlıkları, aile ilişkilerini, ekonomik ilişkileri ve toplumun moral değerlerini ele almış ve bunları devrimci yöntemlerle, köklü bir biçimde yenilemiştir. Her değişim, yeni bir değişime neden olmuş, her yenilik bir başka yeniliğe kaynaklık etmiştir. Ve bunların tümü halkın yaşamında yer tutmuştur.”* (P. Gentizon, Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu, Bilgi yayınları, 2. Baskı 1994, s. 164)

Ortalık karışmıştır... Orhan Pamuk'un, Orhan Koçak'ın sözünü ettiği, Hasan Bülent Kahraman ve daha birçok düşünürün de hiç çekincesiz, balıklama eleştirmeye atlayacakları “reddiye” politikası uygulamaya konmuş mudur, yoksa yapılmak istenmiş de, gerçekleşmemiş midir? Böyle ise, bunca yazının, kitabın, bu “Güdük Edebiyat Kanonu”nun ya da bu koroda yer almış herkesin kendine göre tanımladığı ama mutlaka “tepeden inme” bulduğu bu “Kemalizm” çevresinde koparılan gürültüler nedendir?

Ömer Türkeş'in 1930'lu yıllarda “edebiyat dünyasına büyük bir dinamizm getiren öfkeli genç bir toplumcu kuşak, bir ‘fedailer mangası’” içinde tanımladığı Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Sadri Ertem, Kemal Tahir gibi şair yazarlarla ilgili ilginç çözümlenmeleri de vardır: *“Edebiyatımızın toplumcu gerçekçi niyetli bu ilk yazarlarının romanlarında toplumun yaksul ve ezik insanlarının hikâyeleri işlenirken, sosyalizme bağlanışlığın arkasına dolduracak teorik bir birikimin yokluğundan olsa gerek, Kemalizmin halkçılık/köylücülük/devletçilik popülist söylemi ile bir ortaklık hemen göze çarpar.”* (Ö. Türkeş, agy, s. 444). Kemalizm'le sol kesim arasındaki, (kendisinin bir önceki kesimi eleştirirken bilinç eksikliğine bağladığı) bu ortaklığı Köy Enstitüsü çıkışı “Köy Romanı kanonu”nda da bulur (Ö. Türkeş, agy, s. 445).

Ö. Türkeş'e göre, "Kemalizm'e akraba" yazarların (bunların arasında Sabahattin Ali, Nazım Hikmet, Kemal Tahir gibiler var, sonradan Fakir Baykurt, Dursun Akçam ve diğer Köy Enstitüsü çıkışlılar da katılacaklar) fedolite ve mütegalibeye karşı verilmekte olan kavganın kazanılacağına ilişkin umutları Kemalist ideolojinin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. *"Yazarlar meselelere eleştirel bir tarzda yaklaşsalar da, romanlarında ilerlemenin temsilcisi idealist aydınların geçmişin bütün kötülüklerinin yeniden vücut bulduğu fedoal artıklar ve onların işbirlikçisi Anadolu mütegalibesi ile giriştikleri kavgada kazanacaklarına ilişkin umut, Cumhuriyet'in geleceğine duyulan bir inancın göstergesi ve Kemalist ideolojinin yeniden üretilmesidir."* (Ö. Türkeş, agy, s. 444). Eleştirmenimiz Türkeş'in "feodal artıklarla onların işbirlikçisi Anadolu mütegalibesi" hiçbir toplumcul ve tarihcil açıklamayla anlatılamayacak buluşları bir yana, "toplumcu gerçekçi niyetli yazarlar"ın Anadolu köylüsünü binlerce yıldır sömüren kapitalizm öncesi üretim biçimlerinden kalmış bir zorba-soyguncu güce karşı verilmekte olan savaşımı destekleyen, din istismarına karşı çıkan yapıtlarını "Kemalizm'in yeniden üretilmesine" hizmet olarak değerlendirmesi eleştiri mantığının önemli bir göstergesidir.

Ömer Türkeş, "Güdük Bir Edebiyat Kanonu" adlı yazısında, dönem yazarlarının *"Cumhuriyet'in yaratmak istediği yeni insan tipini, kadın-erkek ilişkileri, aile yapısı ve toplumsal yaşantı etragında canlandırmayı millî bir görev telakki etmişlerdir"* diyor (Ö. Türkeş, agy, s 440). Buldukları ikilem içerisinde, dört karılı evlenmeyi, imam nikâhını, kadının mirastan yoksun bırakılmasını, Arapça eğitimi verilen medreseleri mi savunsalardı yoksa? Bu yazın türü ve Ömer Türkeş'in "güdük" bulduğu kanon içindeki yazarların kendi içinde buldukları koşullar ve toplumda tanıdığı oldukları değişimi benimseme, içselleştirme, yapıtlarında "yeniden kurma" hakları yok mudur? Sabahattin Ali'nin yazdığı, çok eski dönemlerde Çin'de esir alınmış Türklerin öyküsünü anlatan "Esirler" adlı tiyatro yapıtı, *"Türklüğün ve Osmanlı öncesi tarihin öne çıkarılmasını"* isteyen "Kemalist kanon"un emri ile mi yazdırılmıştır yazarımıza?

Eğitmenler seferberliğinden, Köy Enstitüleri kuruluşundan çok önce başlamıştır “Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim çalışmalarının devrimci tutumu... “Muallimler Birliği” başkanı iken “Maarif Vekili” olarak atanmış Mustafa Necati’nin yüzlerce yıldır toplumun gerisinde tutulmuş genç kızlara “karma eğitim”le getirilmiş yeni bir dünya açılımı, iktidardan özerk çalışacak “Talim Terbiye Kurulu”nun oluşturulması, Konya’daki öğretmen okulunun Ankara’ya taşınarak, deneyci ve üretici eğitim ilkelerini yaşama geçirecek Gazi Eğitim Enstitüsü’nün açılması, İsmail Hakkı Tonguç gibi eğitim konusunda son derece özgür düşünceli ve yaratıcı bir insanın bakanlığa müze müdürü olarak getirilişi, “Köy Öğretmen Okulu” girişimlerinin başlatılması ne kadar büyük yeniliklerdir yıkılmış bir derebeyi imparatorluğunun kalıntıları arasında yeni bir yaşam olanağı arayan tüm insanlar için... Bu girişimler, halk için büyük değer taşıyacak değişime tanıklık etmekte olan yazarlar, sanatçılar tarafından neden heyecanla karşılanmasındı?

“Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim çalışmalarının temeli sayılabilecek üniversite ayağında yaşananlar da çok ilginçtir. 1924 yılında çıkarılmış bir yasa ile o zamanki İstanbul Üniversitesi’ne, “Darülfünun” a “katma bütçe” yoluyla ekonomik bağımsızlık ve tüzel kişilik kazandırılmıştır. Üniversitenin eğitim ve öğretimde ana yörünge Ankara’daki Cumhuriyet Hükümeti ile oldukça ilişkisiz ve başına buyruktur. Hükümet ise, eğitim ve öğretimle ilgili hiçbir programa, etkinliğe karışılmamaktadır. 1924 yılında İstanbul Üniveritesi öğrencileri, üniversite bahçesinde fotoğraf çektirdiklerinde, fotoğraf çektirmeyi günah sayan öğretim üyeleri büyük tepki göstermiş ve öğrencilere ceza verilmiştir. Aynı öğretim üyeleri, harf devrimi yapıldığında, *‘Latin harfleriyle tek bir satır yazmayıp kalemlerini kıracaklarını’* söyleyerek direnmişlerdi (Yalçın Kaya, Bozkır’dan Doğan Uygurluk – Köy Enstitüleri, 1. Cilt, Tıglat Matbaacılık A. Ş. İstanbul 2001, s. 83)“.

Mustafa Kemal’in *“beyinleri yüzyıllardır demir mengene içine sıkıştırılan anlaşılmasız işaret”* diye tanımladığı Arap harflerini bırakmaya, yerine *“zengin ve ahenkli dilimizin kendini*

gösterebilmesi” (Mehmet Başaran, Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri, s. 15) için önerdiği yeni Türk harflerini kullanmaya niyetli değillerdir.

Ancak 1934 yılında, Cumhuriyet kurulduktan tam 11 yıl sonra, 2467 sayılı yasayla İstanbul Üniversitesi kurulabilmiş ve Darülfünun’un 240 öğretim görevlisinden 83’ü görevlerini sürdürmüşlerdir. Üniversite kadrolarının asıl oluşumunu, bilimsel, kültürel çalışmaların verimli bir şekilde yapılabilmesini için 2. Dünya Savaşı yıllarında faşist Alman yönetiminden kaçan ve Türkiye’de herbirine 3 milletvekili aylığı bağlanacak aralarında sosyalist ve komünistlerin de yer aldığı Alman öğretim görevlileri sağlayacaklardır. Bunların arasında edebiyat kuramcısı Leo Spitzer, Felsefe Tarihcisi Ernst Von Aster, Manyas Kuş Cenneti’ni bulan Zoolog Curt Kosswig, Ankara’da TBMM yapısının mimarı Clemens Holzmeister de vardır. Alman Komünist Partisi’nin parlamentodaki milletvekili iken Naziler tarafından toplama kampına atılan döneminin en ünlü şehir planlamacısı Ernst Reuter de toplama kampından kaçtıktan sonra Türkiye’ye sığınacaktır. Alman öğretim görevlilerinin aylıkları Türkiye Cumhuriyeti Milletvekili aylığının tam üç katıdır. Erns Reuter, 1945’ten sonra Batı Berlin Belediye Başkanı olacaktır.

Ömer Türkeş’in “fedailer mangası” diye adlandırdığı toplumsalcı gerçekçiliğin ilk temsilcileri ile Köy Enstitüsü çıkışlı “Köy romanı” kanonunun Kemalizmle akrabalık ilişkisinin hikâye ettiği bölüm, Kemalizm’i tekil ve değişmeyen bir özne gibi gören bakış açısını çürüten bir yorumu içerir. Kendi anlatımıyla *“İstanbul aydınının Anadolu’nun tozlu yollarında, yoksul köylerinde dolaşıp cahil bırakılmış, dinî istismarlara uğramış ve köy ağası tarafından sömürülüp devlet görevlileri tarafından ezilmiş köylü milletiyle kucaklaşması merkezli”* (agy, s. 445) yapıtlardaki yazar tutumu, *“Cumhuriyet’in ilk yıllarında solcularla Kemalizm arasında yukarıda sözünü ettiğim ortak paydalar –devrimcilik, halkçılık ve köycülük- ilerleyen yıllar içerisinde iktidarı elinde tutanlar açısından önemini yitirmiş”* (agy, s. 446) olunca değişir... Öküz ölmüş, ortaklık bozulmuştur... İnönü’nün çok partili sisteme geçişiyle birlikte Köy Enstitüleri’yle olan bağı koparmasında somutlaşan iktidar politikaları, daha önce Kemalizm’le

“akrabalık” ilişkisi içindeki edebiyat dünyasının önemli bir kesimini muhalif olmaya sürükleyecektir, Demokrat Parti iktidarıyla birlikte bu muhalefet daha da keskin bir biçim alacaktır... Orhan Koçak’a göre 1950’den sonra sanat ve edebiyatın muhalif saflara geçmiş olmasının nedeni, Demokrat Parti’nin “*kültürel alanda da devletin kurucu müddahale imkânlarının sınırlarını kabullen*” mesidir (Orhan Koçak, “1920’lerden 0’lere Kültür Politikaları”, *Kemalizm*, s. 406). Yani sanat ve edebiyatın muhalifliği, Demokrat Parti’nin kültür kuruculuğu işinden kendisini çekmesi, bir tür “demokratlığı” ile mümkün olmuştur! Yazarların, düşünürlerin tırnaklarını söken, ülkenin dört bir yanını Mc Cartyci “tahkikat komisyonları” ile alt üst eden, Vatan Cepheleri kuran başka bir Demokrat Parti olmalıdır. D. P. öncesi dönemlerde İ. Hakkı Tonguç’ta somut örneklerini bulmuş, Köy Enstitüleri’nde açık örnekleri görülen serbest okumalarla yürütülmüş, yaratıcı ve eleştirel düşünceye önem verilen, iş içinde eğitim, ezberletme yerine yöntem geliştirmenin önde tutulduğu eğitim politikalarının aydın birey yetişmesindeki katkıları hiç düşünülmemekte, bu eğitim ortamının ürünü olan yazarların kaçınılmazca gerici iktidarlar karşısında muhalif bir tutum alacakları gerçeği gözardı edilmektedir.

Barış Karacasu, Ömer Türkeş ve Orhan Koçak’ın da yazarları olduğu İlteşim Yayınları’nın *Kemalizm* cildindeki yazısında, Hasan Âli Yücel’in 1957 tarihli bir yazısından hareketle *Kemalizm* eleştirisini boyutlandırır; Yücel’in “*planlı bir modelin yaşama geçirilmesinde eğitim biçiminde de köklü değişikliklere gidilmesi*” (Yüce, 1966: 237, anan Barış Karacasu, *Mavi Kemalizm*, *Kemalizm*, s. 335) sözünden hareketle *Kemalizm*’in “*eğitim yoluyla en keskin ve kestirme biçimde amaca ulaşma*” düşüncesinin varlığını göstermiş olur! Cumhuriyet kurulalı tam 34 yıl olmuş, Hasan Âli Yücel’in de Milli Eğitim Bakanlığı’ndan alınmasının üzerinden 11 yıl geçmiştir... “Eğitim Birliği” yasası çıkarılalı 33 yıl geçmiş, Latin harfleri 29 yıl önce kabul edilmiş, Halkevleri 25 yıl önce kurulmuş, “eğitmenler seferberliği” yirmi yıl önce başlatılmış, Köy Enstitüleri çoktan yaşama geçirilmiştir... Karacasu, Sabahattin Eyüboğlu ve Halikarnas Balıkcısı’na temsil ettirdiği “Mavi Anadoluculuk” akımının temelinde de

“kendini Osmanlı’dan bütünüyle ayırık biçimde tanımlamak isteyen ‘milli kültür’ü olan yepyeni bir ulus icat etmenin peşinde olan yeni devlet” (Karacasu, agy, s. 342) tasarımını bulacaktır.

Aynı zamanda “Osmanlı sürdürümcüsü” olabilecek, “milli kültürlü” yeni bir ulus nasıl mümkündür acaba? Ya da, çocukluk ve gençlik dönemlerini Balkan ve 1. Dünya Savaşlarının karmaşası, onları izleyen Kurtuluş Savaşı’nın altüstlükleri, yoksullukları içerisinde geçirdikten sonra kurucusunun emperyalizme karşı olmayı bir “varoluş” vurgusu ile duyurduğu Cumhuriyet’in yeni olanaklarından yararlanmış, Anadolu halk kültürü ile tanınmış aydınların üzerinde bu vurgunun ve daha da kaba konuşalım, Türkiye Cumhuriyeti’nin burjuva “milletleşme-uluslaşma” sürecinin izlerini bulmamak mümkün müdür?

“Kemalizm”in “tepeden inmeçi” politikalarına eleştirel yaklaşan aydınlarımızın çok takıldıkları konulardan birisi de “dil”dir. Kendi kurucusu olan boyun dilini yazıda kullanmamış Osmanlı İmparatorluğu’nun yerine kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri, resmi dil olarak üzerinde kurulduğu coğrafyanın en yaygın dili olan Türkçe’yi almış, arkasından da Osmanlıca aracılığıyla dile girmiş Arapça ve Farsça sözcükler yerine “arı Türkçe” sözcükler bulup yerleştirmeye çalışmışlardır. Aydınlarımız, dildeki bu “arılama” çalışmalarına yaklaşırken, dilin sözcük dağarcığının zenginleştirilmesi ve özellikle de “dil devrimciliği ve Türkçe’nin üreme yolları” açısından olaya yaklaşmamışlar, uygulamanın nereden geldiğiyle ilgilenmekle yetinmişler ve yapılan çalışmaları “tepeden inmeçi” bulmuşlardır.

“Zor” ya da “güç” kullanımının toplumsal gelişme ve değişimdeki yeri, “devrim”, “evrim” gibi kavramların içerikleri üzerine yeni bir tartışmaya girmek çok anlamlı olmayacak... Ancak, dildeki arılama çabalarının dildeki hangi değişikliğe yol açacağına, yani girişimin içeriğinin tartışılmasının yeğlenmesi gerekmez miydi?

Dilde arılama çabalarının ve Kemalizm’in kültür ve eğitim politikalarına aydınlarımızın hangi öngörülerle baktıklarının örneklenebilmesi açısından Ali Galip Yener’in Virgül Dergisi Kasım 2006 tarihli 101. sayısındaki bir yazısını

değerlendirmek yerinde olacak. Yener, “Mavi Anadoluculuk çıkmazı” başlıklı yazısında Sabahattin Eyüboğlu’nun düşüncesini *“Etnosantrik milliyetçiliğin (Türkçülüğün) bu daha yumuşak, hoşgörülü, seçkinci versiyonu, gerçekte ötekini yok sayan, baskıcı tutumun kendini gizleyen bir türevi”* olarak tanımlar... *“Arapça kelimelerin Türkçe karşılıkları konusunda ise denemeci, ‘Atatürk’ün sağlığında oturum yerine in’ikad demeye yürek isterdi derken, ‘halk için halka rağmen’ deyişinde özetlenen, dil konusundaki Kemalist tepeden inmece tutumu şöyle savunur:*

‘İşin gerçeği şu değil mi? Oturum sözü demokrasiye uygun bir Türkçe politikasının, zorla da olsa doğurduğu, in’ikad sözü ise bir politika Türkçesinin, hürriyet adına da olsa hortlattığı bir sözdür. Türkçe politikasına karşı politika Türkçesi’ –S. Eyüboğlu, Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler, Cem Yayınevi, 1997, s. 376-“ (Ali Galip Yener, Mavi Anadoluculuk çıkmazı, Virgül Dergisi, Kasım 2006, sayı 101, s. 58).

Sabahattin Eyüboğlu’nun in’ikad sözcüğünün “politika Türkçesi ile hürriyet adına” dile girmiş olduğu saptamasının ironik bir yaklaşım olduğu ortada... Hangi “hürriyet”tir bu? Ali Galip Yener, bu sözcüğün dilimize girmiş olmasında etken olmuş Osmanlı politikası için “tepeden inmece” değil de, “demokrat”, “halkçı” bir kültür politikasıdır diyebilir mi? Kimden almıştır dilinde bu sözcüğü kullanma iznini Osmanlı? Yüzlerce yıldır konuştuğu dilden, Türkçe’den “reaya dili” olarak söz eden, bir tür küçümseme, aşağılama ile andığı halk yığınlarından mı?

Atatürk’ün sağlığında kullanılmasını istediği “oturum” sözcüğü mü yakışmaktadır Türkçe’ye “in’ikad” mı? Hangi sözcük Türkçe’nin üreme yollarına uygundur, dili ve kültürü zenginleştirmenin, ayrıca toplumsal iletişim içinde daha kolay ve anlaşılır bir biçimde kullanılmanın olanaklarını taşımaktadır?

Bu soruların yanıtı olmadan, “dil” üzerine eleştiri yapmanın mantığı nedir?

Döneme ilişkin eleştirilerde, dönem içinde yetişen aydınlarda bu milletleşme-uluslaşma sürecinin “milliyetçilik” esintilerinin çözümlenmeye çalışılması, bir ölçüde alan inceleme-araştırma uğraşı olarak ilgi çekebilirdi. Ancak, yapılmak istenenin

arkasında, bu “milliyetçilik” gölgesinden yola çıkılarak, dönemin emperyalizmden “kurtuluş” ve yeni bir ulus olarak “varoluş” çabasını gözden düşürmek, günümüz politikaları içinde bu “ulusal kurtuluş” a ait kalıtları silmeye çalışmak, hele de “emperyalizmi unutturmak” gibi bir sistem belirmeye başlayınca, işin rengi değişmektedir.

Ahmet İnel de, Ali Galip Yener de, Ömer Türkeş de, Orhan Koça da, benzer savlarla Kemalizm’i tekil ve “her şeye kadir” bir özne gibi tanımlayan, “Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim politikalarını aynı mantıkla eleştiren birçok düşünürümüz de, ayaklarını tarihsel gerçeklikler ve ülke koşullarından kesmiş, metinsel gerçeklikler ile zaman-uzam kronotopu arasındaki ilişkiyi koparmışlardır. Aydan, ya da bir başka evrenden yeryüzüne bakıyor gibidirler... Bu “Kemalist özne” kurulumunun gerçek sahipleri de Etienne Copeaux, ya da Erik Jan Zürcher gibi Batılı tarihçiler, düşünürlerdir. *“Bu, Türkiye’deki entelektüel yaşamın mutlak denetim altına alınması sürecinde önemli bir aşamadır. Artık tarihsel söylemin üreticisi doğrudan Kemalizm olacaktır.”* (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezinden-Tark İslâm Sentezine s. 61)

Bir edebiyatçı arkadaşım, edebiyat dünyamızın en saygın eleştirmenlerinden ve deneme yazarlarından birisine Mahmut Makal’ın “Bizim Köy”ünden söz eder. Karşısındaki duymamıştır böyle bir kitabın adını... “Mahmut Makal sizin köylü müydü?” diye sorar...

Bu aydınlarımız, sosyalist Dr. Hikmet Kıvılcımlı’nın da “Divan edebiyatı halkı ezdi” (Edebiyat-ı Cedide’nin Felsefesi) diye betimlediği, belli kalıplara, dogmatik ve teolojik düşüncesinin egemen olduğu bir Osmanlı “derebeylik kültürel kanonu”nun dolaylı olarak savunuculuğuna soyunmuşlardır. Bu derebeylik kültürünü değiştirme çabası içinde olmuş, kendilerinin de yetişmesine, eleştirel aklını kullanabilen birer aydın birey olarak algılama yeteneği sahibi olmalarına olanak sağlamış bir dönemi eleştirirken 2000’li yıllardan geriye doğru bakmakta olduklarının ayırımında değillerdir...

Bu çalışmanın kaçınılmazca yol açtığı bir olguyu da açıklamakta yarar var. Orhan Pamuk'tan H. B. Kahraman'a, Orhan Koçak'a birçok düşünürün metinleri, zaman ve uzam kavramından, tarihçi bir krotoptan yoksun olduklarından, bunlar üzerinden yapılan bir tartışma da, zorunlu bir milletleşme-uluslaşma sürecine girmiş tarihsel bir dönemde yer almış yanlardan birinin o güne ait tüm politikalarını, hatta o politikada başgöstermiş kimi sapmaları savunma, sahiplenme konumuna doğru sürüklemektedir karşıt eleştiriyi... "Güneş Dil Teorisi"nin ya da okullara asılmış kimi tarih atlaslarındaki oklarla tarih öğretmenleri tarafından Orta Asya'dan çıkıp gelmiş yeryüzünün en kahraman ve "medeniyet kurucu" ırkına sahip olma savı anlatısının Cumhuriyet kültür ve eğitim çalışmalarındaki kaçınılmaz milliyetçi yönelimin belli abartmaları olduğu açıktır... 30'lardan sonra alevlenen tarih tartışmaları sırasında Reşit Galip Orta Asya deşimini kullanırken daha sonraki dönemlerde yur dışında yaşamak zorunda kalacak olan Zeki Velidi Togan'ın "Türkistan" veya "Şarki Türkistan deyişini kullanmış olması da ilginç bir ayrıntı olabilir (Doç Dr. Mustafa Oral, Türkiye'de Romantik Tarihçilik -1910-1940-, Asil Yayın Dağıtım, 1. Baskı, 2006, s. 306). Zorunlu olarak içinden geçilmiş bir milletleşme-uluslaşma sürecini, o sürecin kimi sapmalarını, aykırı sembollerini kullanarak mahkûm etmeye çalışmak, kendini savunma olanağını çoktan yitirmiş tarih karşısında etik olmayan bir davranışı benimsemek demek değil midir?

Cumhuriyet dönemi kültür ve eğitim çalışmaları da, dönem politikalarına onca karmaşa içinde önderlik etmiş düşünce de, sanıldığı ya da eleştirildiği gibi, "yekpâre", önceden programlanmış bir politikanın parçaları, ürünü değildir. O günün koşulları ve dönem uygulamaları kendi somut gerçekliği içinde ele alınmalıdır...

Son yıllarda Kemalizm'e yönelmiş eleştirilerin en önemli ortak özelliklerinden birisi, Kemalizm'i Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne kadar devletin temel yapısına egemen olmuş bütünlüklü bir ideoloji olarak tanımlanmış olmasıdır. Özellikle Kemalizm karşıtlığında önemli işbirliği içinde olan II. Cumhuriyetçi ve "siyasal

İslâmcı” akımların çokça vurguladıkları bir değerlendirmedir bu. Bu anlayışla Kemalizm, ulusalcılık, milliyetçilik, faşizm, derin devlet gibi kavramlar yan yana kullanılmaktadır.

Kemalist tarih tezini “darbeci” bulan ve Balkanlar’daki “Osmanlı varlığının olağandan uzun sürmüş olması” gibi nesnel bir temele dayanmayan ve kısmen Türklük-Osmanlılık karşıtı bir öngörü içeren bir yorumun da sahibi olan Fransız tarihçi Etienne Copeaux, bizim aydınlarımıza göre çok daha gerçekçi bir değerlendirme içindedir. “*Akşit ve Oktay’ın kitaplarına ağırlık kazandıran, olağanüstü uzun bir süre yayımlanmış olmalarıdır. 1950’lerde hazırlanan bu kitaplar 1980’lerin sonuna dek durmadan yeni baskı yapmıştır. Bu kitapların önemli özelliklerinden biri, milliyetçileri ve Türk-İslâm sentezcilerini rahatsız etmeleridir.*” (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, s. 120). Akşit ve Oktay’ın kitapları Hasan Âli Yücel’in hümanist kültür politikaları döneminin ürünüdür; Klasik Antikçağ’a, Türk tarihinin on, İslâm tarihinin üç katı yer vermektedir. Türk-İslam tarihçisi Kafesoğlu’nun 1976 yılında yazdığı kitapla birlikte oranlar altüst olacaktır. Copeaux’a göre 12 Eylül 1980 sonrası kültür ve eğitim politikalarını merkezi bir şekilde denetleyebilmek için kurulmuş Atatürk Dil, Kültür ve Tarih Kurumu’na Aydınlar Ocağı ve Türkiye Gazetesi’nin Türk-İslam sentezcisi” dünya görüşü egemendir. Bu dünya görüşü de Kemalizm içinde değerlendirilmemelidir: “*Son olarak da, entelijensiya’nın resmi ifade alanlarıyla Aydınlar Ocağı ve Türkiye gazetesi gibi, Kemalizm içinde yer almayan ideolojik akımlara bağlı özel kuruluşlar arasında ‘köprüler’ bulunmaktadır –altını biz çizdik-*.” (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, s. 121).

Copeaux’un okullarda okutulan resmi tarih kitapları için 1976 yılı ve İbrahim Kafesoğlu’nda bulunduğu “Türk-İslâm sentezcisi” tarih anlayışının devlet politikaları içinde egemen olma tarihi çok daha eskidir. 1969 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “Devlet Kitapları” başlığı altında “1.000 Temel Eser” olarak basılmış yapıtlarda da Türk-İslam sentezci bir bakış açısı egemendir. Bu kitapların girişinde dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ve Milli Eğitim Bakanı İlhami Ertem’in birer

giriş yazısı bulunmakta, ancak Atatürk'le ilgili bir fotoğraf ya da yazı yer almamaktadır. (Dipnot: Dönemin "solculara belge vermekle övünen" Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Kürsüsü Bölüm Başkanı Prf. Dr. Kaplan Arıncı'nın "dersimdeki başarısından ötürü" diyerek 12 Şubat 1970 tarihinde adıma imzaladığı iki kitaptan birisi Remzi Oğuz Arık'ın "Coğrafyadan Vatana" adlı yapıtı, diğeri de David Spitz'den Şiar Yalçın tarafından çevrilmiş "Antidemokratik Düşünce Şekilleri"dir. Kitapların yayını İstanbul-1969 olarak kaydedilmiştir.

1990'lı yılların sonundan ve 21. yüzyılın başından itibaren de birçok kültür ve eğitim kurumunun felsefesine dinci yaklaşım egemen olacaktır. Copeaux, bu yaklaşımın tarih kitaplarındaki üstünlüğünü 1994 yılına kadar götürür...

21 yüzyılın ilk on yılını bitirmeye doğru giderken dünya çok önemli bir karmaşa içinde çalkalanmaktadır. Yeryüzünün en buhranlı, bunalımlı coğrafyası da dünya emperyalizminin jandarması ABD'nin yüzbinlerce askeriyle işgal ettiği, üzerinde kırk türlü dolap çevrilen Ortadoğu ve Yakın Asya coğrafyalarıdır. Böyle bir dönemde, Türkiye'nin dünya ve Asya politikalarında tartışmasız bir öneme sahip olduğu, ABD politikalarının kilit ülke konumundaki Türkiye üzerinden gerçekleştirilmesi planlarının yapıldığı ve uygulandığı açıkça görülmektedir. Böyle bir uzam ve zaman dilimi içerisinde "Kemalizm"e yönelmiş eleştiriler ABD politikalarının geleceği ve antiemperyalist politikaların saptanması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu ülkede yapılan araştırmalarda halkının %80'i tarafından sevilmeyen ve bu bakımdan dünyanın en Amerikan karşıtı ülkesiymiş gibi görünen Türkiye'de ABD'den tezgahlandığı gün gibi ortada kültürel ve politik karmaşalarla halkın %100'ünün birbirine düşürülmüş olması ve siyasal bir simge olarak görülecek olsa bile yine ABD politikalarını onaylayan birilerince bir inanç örtünmesi olarak gösterilen Türbanın toplumun %70'i tarafından onaylanıyor görünmesi bize ait bir ilginç durum olsa gerek...